

Ks. dr hab. Ambroży Skorupa SDS, prof. KUL

Wymiar strukturalny życia pustelniczego

Do indywidualnych form życia konsekrowanego należy: życie pustelnicze, (pustelników i pustelnic) życie dziewic konsekrowanych, wdów i wdowców. KPK 1983 normuje życie pustelników oraz dziewic. Papież Jan Paweł II zalicza do tej grupy wdowy i wdowców. W Antepreparatoria pojawia się postulat, aby znane z historii Kościoła stany dziewic i pustelników zaliczyć do kanonicznej formy życia konsekrowanego¹. Bogata jest literatura teologiczna na temat wartości i znaczenia każdej z nich. Celem tegoż studium jest przedstawienie kanonicznych przepisów, które byłyby pomocą w odpowiednim kierowaniu praktyką rad ewangelicznych pustelnika czy dziewicy konsekrowanej a także kryteriów dopuszczenia do życia konsekrowanego, formacji. KPK 1983 wyraźnie wskazują, że odpowiedzialnym za indywidualne formy życia konsekrowanego jest biskup diecezjalny². Po jego władzą pustelnicy realizują powołanie do życia konsekrowanego. Kościół określa życie konsekrowane przez profesję rad ewangelicznych jako trwałą formę życia polegającą na dokładniejszym naśladowaniu Chrystusa i całkowitym oddaniu się umiłowanemu nade wszystko Bogu³. Taka drogę wierni podejmują pod natchnieniem Ducha Świętego. Taka drogę podejmują także pustelnicy.

Podjęty w studium temat zostanie przedstawiony w następujących punktach: warunki dopuszczenia, formacja czasowa i permanentna, zobowiązania, świadectwo.

1. Dopuszczenie do życia pustelniczego

Życie konsekrowanej jest darem Chrystusa dla Kościoła. Kościół przyjmuje ten dar z wielką miłością i wdzięcznością. Osoby powołane do realizacji danego charyzmatu powinny odpowiedzieć w sposób całkowity. Kościół daje takie możliwości prawne. Każdy wierny ma prawo do swobodnego wyboru własnej drogi życia duchowego⁴. Do tego prawa należy zaliczyć także drogę życia konsekrowanego w jego konkretnej formie. Jednak jasno trzeba zaznaczyć, że do podjęcia życia

1 Por. A. Skorupa *Koncepcje odnowy życia konsekrowanego w Antepreparatoria oraz ich recepcja w posoborowym prawie kościelnym* Wydawnictwo KUL lublin 2008 s. 59.

2 Kan. 603§ 2. Prawnie uznaje się za pustelnika osobę poświęconą Bogu w życiu konsekrowanym, jeśli poprzez ślub albo inne święte więzy zobowiązuje się publicznie wobec biskupa diecezjalnego do praktykowania trzech rad ewangelicznych i pod jego kierownictwem zachowuje właściwy tryb życia.

3 Kan. 573.

4 B. Zubert. *Prawo wiernego do własnej drogi życia duchowego*. Red. E. Szczot. *Pro iure et vita* s. 707-716.

konsekrowanego należy dopuścić. Nie wystarczy prośba zainteresowanego ale istotne jest dopuszczenie do samego życia konsekrowanego, jak również do jego konkretnej formy. Kan. 597 stanowi, że *do życia konsekrowanego może być dopuszczony katolik, kierujący się właściwą intencją, posiadający przymioty wymagane prawem powszechnym i własnym instytutu, nie związany żadną przeszkodą.*

§ 2. Nikt nie może być dopuszczony bez odpowiedniego przygotowania.

Przyjęcie do instytutu i analogicznie dopuszczenie wstępne do indywidualnej formy życia konsekrowanego dokonuje się po przedstawieniu pisemnej prośby kandydata, przyjęcie kandydata przez kompetentną władzę, podporządkowanie kandydata prawu własnemu (programowi formacyjnemu) oraz odpowiedzialność biskupa diecezjalnego lub osoby przez niego wyznaczonej za kandydata⁵.

Stwierdzając katolickość kandydata, należy mieć na uwadze przyjęcie chrztu raz jego historię życia w Kościele. Bardzo pomocnym może być zwrócenie uwagi na ewentualna historię schizmy, herezji lub apostazji. W przypadku kandydatów do święceń taki fakt stanowi nieprawidłowość do przyjęcia święceń. W imię pewnej troski, obowiązku czuwania ze strony biskupa diecezjalnego nad kandydatami do indywidualnych form życia konsekrowanego, pożytecznym jest zbadać historię życia⁶. Pobyty w różnego rodzaju sektach, grupach opartych na pozaeuropejskich systemach filozoficznych czy teologicznych mogą być poważnym sygnałem ostrzegawczym. Zasadnym też wydaje się sprawdzić znajomość życia kościelnego, w szczególności konsekrowanego ze strony kandydata. Chodzi o pewne ogólne kryteria życia chrześcijańskiego, wiedzy katechetycznej dotyczącej powołania i różnych jego form w strukturze Kościoła. Można w tym kontekście wymagać studiów teologicznych lub innego sposobu weryfikacji teologiczno-kanonicznej wiedzy kandydata⁷.

Rozeznanie tego faktu może się bezpośrednio w kolejnym wymaganiu stawianym przez Kościół-mianowicie – właściwą intencją. Księża mają doświadczenie w formacji seminaryjnej, dlatego nie potrzeba tego uzasadniać. Prof. Zubert rozumie właściwą intencję jako pragnienie służenia Bogu i Kościołowi w sposób właściwy swojemu stanowi z motywów nadprzyrodzonych⁸. Tak rozumiana właściwa intencja podkreśla fakt, że powołanie do życia pustelniczego i innej formy życia konsekrowanego jest powołaniem specyficznym, autonomicznym. To nie jest życie konsekrowane w kategorii innej, drugiej klasy. Dlatego trzeba zachować daleko idący dystans w przypadku zmiany formy życia z zakonnego na indywidualną i odwrotnie. W przypadku przejścia z instytutu świeckiego do zakonnego i odwrotnie należy uzyskać zgodę Stolicy Apostolskiej⁹ Związane jest to ze stałością właściwej intencji wymaganej do trwałości życia konsekrowanego

Kolejnym wymogiem, jakie Kościół stawia kandydatom są ich przymioty wpisane w prawo powszechne i własne. Do form indywidualnych takich przymiotów nie określono. Można postużyć się

5 PI 42.

6 Kan. 1041. Por. A. Skorupa. Wymagania stawiane kandydatom do święceń w świetle obowiązującego ustawodawstwa. w: Kapłaństwo posługi. Red. A. Skorupa, A. Słowikowska. Lublin 2011 s. 142-149.

7 Kan. 643 § 2. Własne prawo może ustanowić jeszcze inne przeszkody unieważniające przyjęcie albo dołączyć inne warunki.

8 B. Zubert. Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego T.2 cz. III. Redakcja Wydawnictw KUL, Lublin 1990 s. 38

9 Kan. 684 § 5. Na przejście do instytutu świeckiego albo do stowarzyszenia życia apostolskiego, albo z nich do instytutu zakonnego, wymagane jest zezwolenie Stolicy Apostolskiej, której nakazom należy się podporządkować.

regulacjami dotyczącymi przyjęcia do nowicjatu oraz złożenia pierwszej profesji zakonnej czy też regulacjami dotyczącymi analogicznych etapów w instytutach świeckich i stowarzyszeniach życia apostołskiego. Od kandydata do życia zakonnego wymaga się, aby wstępując do nowicjatu spełniał następujące warunki:

1° miał ukończone siedemnaście lat;

2° nie był w ważnym związku małżeńskim;

3° nie był aktualnie związany świętym węzłem z jakimś instytutem życia konsekrowanego albo przynależy do jakiegoś stowarzyszenia życia apostołskiego, z zachowaniem przepisu kan. 684;

4° nie wstępował do instytutu pod wpływem przymusu, ciężkiej bojaźni albo kto został przyjęty przez przełożonego działającego pod takim samym wpływem;

5° nie zataił swoje włączenie do jakiegoś instytutu życia konsekrowanego lub stowarzyszenia życia apostołskiego.

§ 2. Własne prawo może ustanowić jeszcze inne przeszkody unieważniające przyjęcie albo dołączyć inne warunki¹⁰.

Jeśli jedna z tych przeszkód będzie wiązała kandydata, nowicjat będzie nieważny, co skutkuje nieważnością profesji zakonnej.

Takie przeszkody jak wiek, trwające ważne małżeństwo, trwająca inkorporacja do innego instytutu, ciężka bojaźń kandydata lub osoby przyjmującej, oraz zatajenie włączenia do innego instytutu mogą być pomocne w przedstawieniu kryteriów kandydatowi do życia pustelniczego. Można także wykorzystać możliwości paragrafu 2 tegoż kanonu ustanawiając w prawie własnym przeszkody i warunki ważnego rozpoczęcia formacji do życia pustelniczego.

Jeszcze bardziej ogólnie jest regulowana kwestia rozpoczęcia wstępnej próby w instytutach świeckich: *kan. 721 - § 1. Nieważnie zostaje dopuszczony do wstępnej próby:*

1° kto nie osiągnął jeszcze wieku pełnoletności;

2° kto jest aktualnie związany świętym węzłem w jakimś instytucie życia konsekrowanego albo jest włączony do stowarzyszenia życia apostołskiego;

3° małżonek w czasie trwania związku małżeńskiego.

§ 2. Konstytucje mogą ustanowić inne przeszkody, nawet do ważności dopuszczenia, albo dołączyć warunki.

§ 3. Ponadto do przyjęcia wymaga się, aby kandydat miał dojrzałość konieczną do życia właściwego danemu instytutowi.

Bardzo ważny jest także kan. 642, który stanowi, w którym ustawodawca zobowiązuje do skorzystania z opinii biegłych celem sprawdzenia zdadności kandydata do podjęcia życia konsekrowanego. Korzystanie z pomocy biegłych występuje w KPK kilkakrotnie w kontekście dopuszczenia do profesji zakonnej, świętych więzów w instytutach świeckich, dopuszczeniu do świeceń¹¹. Do cech dojrzałości należy wprowadzić kwestię dojrzałości płciowej. Instrukcja In inuria z powinna mieć także zastosowanie w każdej formie życia konsekrowanego.

10 Kan. 643. § 1.

11 Kan. 642, Kan. 689 § 2, Kan. 1041 n 1.

Od czasu Drugiego Soboru Watykańskiego do dziś różne dokumenty Magisterium, a zwłaszcza Katechizm Kościoła Katolickiego, potwierdzały nauczanie Kościoła na temat homoseksualizmu. Katechizm odróżnia akty homoseksualne od tendencji homoseksualnych.

Odnosnie aktów, naucza on, że Pismo Święte ukazuje je jako grzechy ciężkie. Tradycja stale uznawała je za wewnętrznie niemoralne i sprzeczne z prawem naturalnym. Skutkiem tego, w żadnych okolicznościach nie mogą one być zaakceptowane.

Głęboko zakorzenione *tendencje* homoseksualne, które spotykane są wśród pewnej liczby mężczyzn i kobiet, są także obiektywnie nieuporządkowane oraz, dla nich samych, często stanowią próbę. Osoby takie trzeba przyjmować z szacunkiem i wrażliwością. Powinno się unikać wszelkich oznak niesprawiedliwej dyskryminacji w stosunku do nich. Są one powołane do wypełnienia woli Bożej w swym życiu i do włączenia w ofiarę Krzyża Pańskiego trudności, których mogą doświadczać.

W świetle takiego nauczania, niniejsza Kongregacja, w porozumieniu z Kongregacją Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, uważa za konieczne oświadczyć wyraźnie, że Kościół, głęboko szanując osoby, których dotyczy ten problem, nie może dopuszczać do seminarium ani do święceń osób, które praktykują homoseksualizm, wykazują głęboko zakorzenione tendencje homoseksualne lub wspierają tak zwaną „kulturę gejowską”.

Osoby takie, w istocie, znajdują się w sytuacji, która poważnie uniemożliwia im poprawną relację do mężczyzn i kobiet. Nie można w żaden sposób zignorować negatywnych konsekwencji mogących zrodzić się na skutek święceń osób o głęboko zakorzenionych tendencjach homoseksualnych.

Inaczej natomiast należałoby traktować tendencje homoseksualne, które są jedynie wyrazem przejściowego problemu, takiego jak, na przykład, niezakończony jeszcze proces dorastania. Niemniej jednak, takie tendencje muszą być wyraźnie przewyżnione przynajmniej trzy lata przed święceniami diakonatu¹².

Należy przy tym uwzględnić zasadność wykorzystania biegłych, szczególnie psychologów, którzy są kompetentni stwierdzić dojrzałość emocjonalną i psychoseksualną kandydata. Także inne elementy powinny być stwierdzone przez biegłych.

Dojrzałość i katolickość można także zweryfikować przy pomocy dokumentów. Tego wymaga kan. 645. Dokładna weryfikacja tych dokumentów pozwoli na sprawdzenia postawy kandydata zgłaszającego się do podjęcia życia konsekrowanego, w tym życia pustelniczego¹³.

12 Skorupa. Wymagania stawiane kandydatom 139-141.

13 Kan. 645 - § 1. *Przed przyjęciem do nowicjatu kandydaci powinni przedstawić świadectwo chrztu, bierzmowania oraz zaświadczenie o stanie wolnym.*

§ 2. *Gdy idzie o dopuszczenie duchownych albo tych, którzy byli już przyjęci do innego instytutu życia konsekrowanego, do stowarzyszenia życia apostołskiego albo do seminarium, to konieczne jest ponadto zaświadczenie odnośnego ordynariusza miejsca, wyższego przełożonego instytutu lub stowarzyszenia, bądź rektora seminarium.*

§ 3. *Własne prawo może się domagać jeszcze innych świadectw, stwierdzających wymaganą zdarność i wolność od przeszkód.(niekaralności)*

§ 4. *Przełożeni mogą prosić o inne jeszcze informacje, nawet z zachowaniem tajemnicy, jeśli wyda się im to konieczne.*

Mając na uwadze pewne propozycje dla życia pustelniczego, wydaje się zasadne ustalić wiek rozpoczęcia życia pustelniczego. W kontekście par. 3 należy mieć na uwadze wymóg koniecznej dojrzałości kandydata do życia zgodnego w wymaganiach stanu pustelnika. Dlatego wydaje się zasadne, aby zgodnie z wymaganiami stawianymi pustelnikom podnieść wiek kandydata do stanu pustelniczego. Pożytecznym będzie także wyraźne ustalenie kryteriów oddzielenia się od świata. Wymagane jest oddzielenie od świata w formie muru lub płotu, jasno jest regulowane przyjmowanie gości czy korzystanie ze środków społecznego przekazu, telefonu czy internetu¹⁴. Nie sposób oddzielić się od świata i samemu się utrzymywać. Taka formuła może mieć miejsce w klasztorach mniszych, kiedy są siostry zewnętrzne i siostry klauzurowe. Podobnie jest sprawa regulowana w klasztorach mnichów. Natomiast w indywidualnych formach życia konsekrowanego taki model wydaje się niemożliwy. Jeśli poważnie potraktuje się oddzielenie od świata, to potrzebne jest zabezpieczenie materialne. Zabezpieczeniem ekonomicznym mogłaby być emerytura dla pustelnika i zamieszkanie w pewnym miejscu – sąsiedztwo klasztoru, może ośrodka religijnego, co umożliwiłoby udział w liturgii, oraz prowadzenie życia samotnego poświęconego modlitwie. Tu trzeba rozróżnić, czy jest możliwe oddzielenie od świata w sensie prawnym i czym ono będzie się charakteryzować. Prof. Beyer pisał o miejscach odosobnionych nad rzeką. Pozostaje więc pytanie dotyczące łączności z Kościołem, udziałem we mszy świętej, korzystania z sakramentu pokuty. Także kwestia ekonomiczna utrzymania, zdobywania pożywienia jest bardzo ważna i rozwiązanie powinno być przyjęte w ustawach.

2. Formacja

Formacja do życia pustelniczego powinna odbywać się w warunkach, jakich kandydat będzie żył. Jednak konieczne wydaje się, aby była osoba kierująca jego formacją początkową, która byłaby w stanie przekazać biskupowi informacje o zdolności kandydata do życia pustelniczego. Odpowiedzialność za formację początkową nowicjuszy jest powierzona mistrzowi nowicjatu oraz po złożeniu profesji czasowej mistrzowi junioratu. Podobnie należałoby uregulować sprawę formacji do życia eremickiego¹⁵. Treścią formacji jest *sposób praktyki życia konsekrowanego Bogu i ludziom w Chrystusie przez praktykowanie rad ewangelicznych. Należy także zaznajomić kandydata z charakterem i duchem, celem i karnością, historią i życiem własnego instytutu, jak również uświadomić łączność z Kościołem i posłuszeństwo pasterzom*¹⁶.

Kandydaci rozpoczynający formację w życiu pustelniczym powinni żyć na sposób właściwy danej duchowości. To także ważna kwestia w życiu konsekrowanym. Należy poszukać i odnieść się do wzorca życia pustelniczego. Kto, jaka duchowość będą podstawą formacji. Jaka będzie duchowość danego pustelnika: czy będzie ona nastawiona na medytację według ustalonej szkoły, jakie będą specyficzne praktyki pokutne, jak będzie wyglądało oddzielenie od świata, jak i kiedy będzie wyglądał jego kontakt ze światem. Wreszcie minimalny i maksymalny czas trwania formacji

14 Verbi sponsa 14 § 2, 20

15 Kan. 643.

16 Kan. 643 jw.

przed złożeniem świętych więzów wobec biskupa diecezjalnego.

Istotny jest także osoby odpowiedzialnej za formację pustelniczą. Osoba wyznaczona przez biskupa, która zapewnia opiekę formacyjną i przedstawia opinię biskupowi.

3. Dyscyplina kościelna

Życie konsekrowane można realizować tylko w Kościele. Pustelnik jako osoba konsekrowana wnosi do Kościoła swoją duchowość i ubogaca Kościół swoim powołaniem. Dlatego istnieje szczególna więź, która łączy go z Kościołem i jego pasterzami. W tym kontekście należy widzieć jego relacje do papieża. Znaczący jest paragraf 2 kanonu 590, który reguluje osobowa zależność osoby konsekrowanej od papieża. Papieżowi taka osoba podlega z racji prymatu papieża oraz z racji świętych więzów posłuszeństwa¹⁷.

Łączność z Kościołem wyraża się także w relacji do biskupa diecezjalnego. Zgodnie z kan. 603, to biskup wprowadza kandydata w życie pustelnicze i pod jego pieczę eremita praktykuje rady ewangeliczne. Także jego pieczę podlega życie sakramentalne eremity, udział w sakramencie Eucharystii, częstotliwość przystępowania do sakramentu pokuty. Także pewne obszary życia konsekrowanego takie jak milczenie, czas medytacji, strój właściwy pustelnikowi, zaangażowanie w prace apostolskie podlegają pieczy biskupa diecezjalnego. Możliwe rozwiązania można przyjąć w zależności od warunków, w jakich żyje pustelnik jeśli chodzi o mieszkanie, strój, który nie musi być analogiczny do stroju zakonnego, wskazanie stałego spowiednika z zachowaniem prawa do swobodnego wyboru spowiednika. Także znaczące mogą być regulacje dotyczące oddzielenia od świata oraz zaangażowania w posługę duszpasterską. W tym ostatnim pomocnym może być kanon 674 dotyczący zakazu zaangażowania członków instytutów kontemplacyjnych do czynnego apostołstwa¹⁸. Innym wymiarem dyscypliny kościelnej będzie wizytacja pustelnika. Jest to kompetencja biskupa diecezjalnego i jedynie on może w formie określonej przez siebie ustalić sposób i formę czuwania nad życiem pustelniczym w pewnej analogii do instytutów na prawie diecezjalnym oraz klasztorów niezależnych¹⁹.

17 Kan. 590 - § 1. *Ponieważ instytuty życia konsekrowanego są w sposób specjalny poświęcone na służbę Bogu i całemu Kościołowi, stąd ze szczególnej racji podlegają najwyższej władzy kościelnej.*

§ 2. *Każdy członek obowiązany jest okazywać uległość Papieżowi jako swemu najwyższemu przełożonemu, również z racji świętych więzów posłuszeństwa.*

18 Kan. 674 - *Instytuty nastawione tylko na kontemplację, otrzymują zawsze w mistycznym cielem Chrystusa znakomity udział; składają bowiem Bogu doskonałą ofiarę chwały, Ludowi Bożemu dodają blasku przez obfite owoce świętości i pobudzają go przykładem oraz przyczyniają się do jego wzrostu dzięki tajemniczej płodności apostolskiej. Z tej to racji, choćby nawet nagliła konieczność czynnego apostołstwa, członkowie tych instytutów nie mogą być odwoływani do niesienia pomocy w wykonywaniu różnych posług pasterskich.*

19 Kan. 595; kan. 614 i 683.

4. Życie według rad ewangelicznych

Kierowani wiarą nadzieją i miłością, eremici i eremitki zobowiązują się przez ślubu lub inne święte więzy do zachowania rad ewangelicznych. Rady, obok oddzielenia od świata stanowią ważny obszar życia eremickiego; są pełnym i znamienym wyrazem ewangelicznego radykalizmu, który to życie charakteryzuje. Rady dotyczą trzech istotnych dziedzin egzystencji i życiowych odniesień osoby ludzkiej; uczuciowości, posiadania i władzy. To ich zakorzenienie antropologiczne wyjaśnia, dlaczego tradycja duchowa Kościoła często zestawia rady z trzema pożądaniami wymienionymi przez św. Jana. Właściwa praktyka rad sprzyja dojrzewaniu osobowości, wolności ducha i oczyszczeniu serca, rozpala miłość²⁰. Rady przeżywane w sposób możliwie najbardziej autentyczny mają wielkie znaczenie dla wszystkich ludzi, gdyż każdy ze ślubów daje konkretną odpowiedź na wielkie pokusy naszej epoki. Przez nie Kościół nieustannie wskazuje światu drogi jego przemiany w królestwo Boże. Stąd dużego znaczenia nabiera troska o teoretyczne i praktyczne zapoznanie kandydatów do życia zakonnego z konkretnymi wymaganiami, wynikającymi z trzech ślubów.

W praktykowaniu rady czystości Kościół widzi odniesienie do świata akcentując dojrzałość ludzkiej osobowości. „Ewangeliczna rada czystości, podejmowana ze względu na Królestwo niebieskie, będąca znakiem przyszłego świata i źródłem obfitej płodności w niepodzielnym sercu, zawiera w sobie obowiązek doskonałej wstrzemięźliwości w celibacie”. Praktykowanie jej zakłada, że osoba konsekrowana przez śluby zakonne umieszcza w centrum swego życia uczuciowego „bardziej bezpośrednią” (ET 13) więź z Bogiem, przez Chrystusa, w Duchu Świętym²¹.

Zachowanie doskonałej wstrzemięźliwości w celibacie dotyczy najsłabszych skłonności natury ludzkiej. Dlatego władze kościelne nie powinny dopuszczać do świętych więzów bez wymaganej weryfikacji. Także sami kandydaci powinni włożyć wiele wysiłku, aby osiągnąć wymagana dojrzałość uczuciową i psychiczną. Należy z całą odpowiedzialnością pouczyć kandydatów o niebezpieczeństwach zagrażających czystości. Wielkim zagrożeniem jest uczuciowy egoizm, który nie pozwala przeżywać czystości, jako daru z siebie. Wychowanie do czystości winno zatem pomagać każdemu pustelnikowi w kontrolowaniu popędu płciowego i panowaniu nad nim, przy jednoczesnym wystrzeganiu się uczuciowego egoizmu, czyli zarozumiałego samozadowolenia z własnej czystości. Nie przypadkiem dawni ojcowie duchowni stawiali pokorę przed czystością doświadczenie pokazuje, że czystości może niekiedy towarzyszyć oschłość serca.

Czystość w sposób szczególny wyzwala ludzkie serce (1 Kor 7, 32-35), tak że płonie ono coraz większą miłością do Boga i wszystkich ludzi. Tym, co w sposób szczególny zakonnicy mogą ofiarować ludziom naszych czasów, jest niewątpliwie ukazanie im, bardziej życiem aniżeli słowami, możliwości prawdziwego oddania się i otwarcia na drugich, dzielenia ich radości i okazania się człowiekiem wiernym i stałym w miłości bez postawy dominacji czy wyłączności²².

W postawie ubóstwa u pustelnika należy podkreślić jego indywidualny charakter. U pustelnika należy w sposób szczególny podkreślić fakt wyrzeczenia, które zwiększa wolność w całkowitym poświęceniu się Bogu. Ważne też jest w postawie ubóstwa kształtowanie szacunku

20 PI 11.

21 Kan. 599.

22 PI 13.

do rzeczy materialnych oraz owoców pracy innych oraz swojej. Zgodnie z wymaganiami KPK 1983 należy zwrócić uwagę na fakt życia prowadzonego pracowicie. To praca powinna być podstawą utrzymania pustelnika. Już od najdawniejszych czasów proponowano, poszukiwano takiej pracy, która nie naruszała skupienia wymaganego w życiu pustelniczym oraz nie była okazją do nawiązania nieuzasadnionych kontaktów ze światem zewnętrznym. Życie w ubóstwie ma służyć skoncentrowaniu własnego życia na Jezusie ubogim, kontemplowanym, miłowanym i naśladowanym²³.

Rada posłuszeństwa dotyczy relacji do biskupa diecezjalnego i podporządkowania mu własnej woli. W tym kontekście można powiedzieć, że eremita podlega władzy biskupa diecezjalnego także na mocy świętych więzów posłuszeństwa. Szczegółowe relacje eremity do biskupa diecezjalnego zostały przedstawione wyżej.

Podsumowanie

Życie pustelnicze w XXI wieku jest ciągle aktualne. W różnych miejscach zgłaszają się zarówno mężczyźni i kobiety pragnący podjąć tę indywidualną formę życia konsekrowanego. Kościół, odpowiadając na działanie Ducha świętego oraz duchowe potrzeby ludzi rozeznaje różne sposoby realizacji pustelniczego powołania. Bardzo jasne są w Kościele regulacje dotyczące życia zakonnego. Regulacje dotyczące instytutów świeckich i stowarzyszeń życia apostołskiego wydają się być bardziej ogólne. Dlatego pożyteczne jest skorzystanie z dorobku prawa zakonnego w obszarach duchowości, aby wskazać propozycje kierunku rozwoju życia pustelniczego w Kościele powszechnym oraz poszczególnych Kościołach partykularnych.

23 Kan. 600, PI 14.